

Umeå universitet

Kort om universitetet

Umeå universitet grundades för drygt 40 år sedan och består av fakulteterna för humaniora, medicin, samhällsvetenskap, teknik och naturvetenskap samt lärarutbildning. Antalet studenter hade nått 25 000 i mitten av 1990-talet, för att i början av 2000-talet öka med knappt 1 000 per år. Idag har universitetet 29 000 studenter. På campus finns även SLU, och de två lärosätena driver tillsammans Umeå miljöhögskola.

I universitetets vision för 2010 står bland annat följande.

Respektfulla och öppna samtal mellan människor med olika bakgrund, perspektiv och kompetens lägger grunden för lärande, skaparkraft och utveckling. Umeå universitet drar Europa in i Norrland och Norrland ut i världen.

Sveriges förenade studentkårer, SFS, har utsett Umeå till Årets studentstad 2006. Det viktigaste motivet till att Umeå fick utmärkelsen är framför allt en uppmärksam samarbetsmodell mellan universitetet, kommunen, studentkårerna och näringslivet.

Andel med högutbildade föräldrar, nybörjare respektive år, procent

	01/02	02/03	03/04	04/05	05/06
Umeå universitet	27	25	29	29	29
Jämförelsetal *	1,56	1,48	1,50	1,49	1,53

*Ett jämförelsetal över 1 innebär en *högre* andel än genomsnittet för befolkningen i det huvudsakliga rekryteringsområdet.

Andel med arbetarbakgrund, nybörjare respektive år, procent

	01/02	02/03	03/04	04/05	05/06
Umeå universitet	29	30	25	26	27
Jämförelsetal *	0,75	0,75	0,73	0,75	0,74

*Ett jämförelsetal under 1 innebär en *lägre* andel än genomsnittet för befolkningen i det huvudsakliga rekryteringsområdet.

Andel med utländsk bakgrund, nybörjare respektive år, procent

	01/02	02/03	03/04	04/05	05/06
Umeå universitet	7	9	8	10	8
Jämförelsetal *	0,91	1,13	0,89	1,05	0,81

*Ett jämförelsetal över 1 innebär en *högre* andel än genomsnittet för befolkningen i det huvudsakliga rekryteringsområdet.

Källa: Registerdata SCB/Högskoleverket

I det huvudsakliga upptagningsområdet finns bland befolkningen en hög andel med arbetarbakgrund och en mycket låg andel med utländsk bakgrund, vilket återspeglas i rekryteringen. Umeå har högst andel studenter med arbetarbakgrund av de stora universiteten. Universitetet har i flera år haft en andel nybörjare med utländsk bakgrund i nivå med rekryteringsområdet eller strax över.

Kvarvaro efter två års studier*, registrerat nybörjarläsåret 2003/04, procent

Föräldrars utbildningsnivå	Kvar	Annat lärosäte	Ej kvar	
Högst gymnasial (=låg)	64	10	26	100
Eftergymnasial (=hög)	61	15	24	100
Alla	63	11	26	100

*Registrering 2005/06, gäller programstudenter som börjat på minst treåriga program 2003/04

Källa: SCB, bearbetning Högskoleverket

Den huvudsakliga skillnaden mellan studenter med olika bakgrund, som framgår av ovanstående tabell, är att fler med högutbildade föräldrar väljer att byta från Umeå universitet till något annat lärosäte. Andelen som är tre år kvar som registrerade vid lärosätet respektive inte kvar vid något lärosäte visar ingen skillnad beroende på föräldrars utbildningsnivå.

Utbildningsutbud

Umeå universitet är ett universitet med mycket stor bredd i utbildningsutbudet, som för närvarande omfattar 240 program och 1 900 kurser. Inom denna breda ram finns utrymme för såväl smala kurser som ett stort antal välsökta prestigeutbildningar. Det finns också ett antal direkta yrkesutbildningar som polisutbildning, socionomutbildning, tandvårdsutbildning och lärarutbildning.

Universitetet ger utlokaliserade utbildningar på ett antal orter i Norrland, och har även ett stort utbud av distansutbildningar. Detta innebär att ungefär var fjärde student vid Umeå universitet läser vid någon filialort eller på distans.

Högskoleförberedande utbildningar

Umeå universitet bedriver tillsammans med Folkuniversitetet collegeutbildning, som kombinerar studier på gymnasienivå med universitetsförberedande kurser. Genomgången collegeutbildning ger förtur till ett stort antal utbildningsprogram vid universitetet. Per år har runt 120 studenter de senaste

ären varit registrerade vid collegeutbildningen. Hur många av dessa som fortsatt att studera vid universitetet har enligt uppgift från årsredovisningen inte kunnat utläsas ur studiedokumentationssystemet.

Det finns även en basutbildning i svenska och samhällsvetenskapliga ämnen, i första hand för utomnordiska gäststudenter men också för målgruppen invandrar- och flyktingstudenter. Utbildningen är på tre terminer och ger behörighet i svenska och samhällskunskap för högskolestudier. Avslutad kurs ger platsgaranti till fortsatta studier vid universitetet. År 2004 hade basarsutbildningen knappt 50 helårsstudenter och kurser i svenska som främmande språk 100 helårsstudenter.

Förändringar under perioden

Liksom andra lärosäten arbetar Umeå universitet kontinuerligt med att utveckla och förnya sitt utbildningsutbud. Under 2001 inrättades Umeå International School of Public Health, vid institutionen för folkhälsa och klinisk medicin, med studerande från hela världen. Idrottshögskolan bedriver från höstterminen 2002 en akademisk utbildning av tränare och managers i samarbete med Svenska Ishockeyförbundet. Polisutbildningen, som bedrivs på uppdrag av Rikspolisstyrelsen, startade höstterminen 2000 och kommer fullt utbyggd att årligen utbilda 384 studenter.

Under senare år har Umeå universitet satsat på att utveckla fler kortare yrkeshögskoleutbildningar med tydlig arbetsmarknadsrelevans.

Studentrekrytering

Rekryteringsförutsättningar 2002–2005

Västerbotten är ett av de län som ligger bäst till i landet när det gäller det numera avskaffade målet att femtio procent av en årskull ska ha påbörjat högskoleutbildning till och med 25 års ålder. I länet finns också kommuner med en mycket låg övergångsfrekvens till högre utbildning, exempelvis Bjurholm och andra inlandskommuner. Detta gäller särskilt männen i kommunerna.

Det huvudsakliga upptagningsområdet för universitet är övre Norrland. Hela 40 procent av alla nybörjarstudenter kommer dock från andra delar av Sverige än de fyra norrlandslänen.

Allmän verksamhet för rekrytering

Det generella rekryteringsarbetet vid Umeå universitet avser som för de flesta lärosäten en kvantitativt ökad rekrytering, företrädesvis inom ramen för målet att rekrytera fler studenter som högst är 25 år. Detta rekryteringsarbete består i mångt och mycket av informationsåtgärder. Inom det arbetet kan följande nämnas.

Personal och studenter vid universitetet träffar de flesta avgångselever vid gymnasieskolorna i Norrland, antingen genom besök i skolorna, på de utbildningsmässor som universitetet medverkar i, eller genom att utbildade studentambassadörer besöker sina gamla gymnasieskolor. Dessutom bjuds – ofta mycket unga – elever vid olika tillfällen in för att besöka universitetet och få information. Inom besöksverksamheten "Student för en dag" har cirka 100 gymnasieelever haft möjlighet att följa med en student vid universitetet i 1–2 dagar.

Andra exempel bland de allmänna rekryteringsinsatserna är annons- respektive informationskampanjer i storstadspress, regional press och på internet.

Det pågår även annan verksamhet för att väcka intresse för högre studier. Som exempel kan nämnas de populärvetenskapliga lektioner för grund- och gymnasieelever som har genomförts av lärare vid humanistiska och teknisk-naturvetenskapliga fakulteten. Lektionerna har genomförts på elevernas egna skolor eller på universitetet.

Verksamhet för breddad rekrytering 2003–2006

Ansvarig för arbetet med breddad rekrytering på universitetsledningsnivå är prorektor för utbildning. Därutöver har frågorna om breddad rekrytering enligt uppgift inte drivits på bred front inom universitetet. I den reguljära organisationen finns en formell ansvarslinje för breddad rekrytering – från prorektor över förvaltningsenheter, fakultetsnämnder och -kanslier till institutioner. Under 2006 tillsattes en projektledare för att leda delar av arbetet med att rekrytera underrepresenterade grupper av studenter. Projektledaren ska bland annat arbeta med utformningen av universitets information.

Det finns en handlingsplan för breddad rekrytering för åren 2005–2008, men universitetet har inte haft någon handlingsplan för åren 2002–2004. I en pedagogisk handlingsplan från 2002¹ uttrycks dock som riktlinjer att universitetet ska rekrytera studenter och lärare med olika bakgrund vad gäller kön, etnicitet, socialgrupp och ålder. Dessutom eftersträvas att varje student någon gång under sina studier ska ges möjlighet att gå en tvärvetenskaplig baskurs.

Arbetet med breddad rekrytering har fokus på åtgärder för att minska den sociala och etniska snedrekryteringen. I den nya handlingsplanen har Studentcentrum vid den centrala förvaltningen huvudansvar för genomförandet av de flesta av åtgärderna.

Universitetet har lagt upp en mycket informativ och användbar webbplats som handlar om arbete med breddad rekrytering² – som också tjänar det viktiga syftet att förankra tänkandet om breddad rekrytering internt på

¹ *Pedagogiskt handlingsprogram för Umeå universitet*. Fastställt november 2002, reviderat februari 2003. Skriftserie från universitetsförvaltningen 2003:1.

² www.umu.se/studentcentrum/projekt/breddad/

Umeå universitet. Högskoleverket rekommenderar sidans rika informations- och erfarenhetsutbyte för andra lärosäten.

I samarbete med Folkuniversitetet har universitetet erbjudit en *introduktionskurs för nybörjare*. Syftet med denna är att ge nya och studieovana grupper de "verktyg" som behövs för att förstå den akademiska världen och effektivt tillgodogöra sig sin utbildning.

För att tidigt kunna identifiera studenter med behov av stöd och hjälp under sin studietid, har universitetet påbörjat ett arbete med att utveckla metoder för tidig behovsinventering hos nya studenter – så kallat *early warning system*. Detta för att kunna sätta in riktade insatser och förebygga studiesvårigheter och avhopp hos studenterna.

Informationsinsatser för studerande vid SFI (svenska för invandrare) har genomförts. Denna information har gällt studier vid den svenska högskolan i allmänhet och vid Umeå universitet i synnerhet.

Universitetets samhällsvetenskapliga fakultet har gjort en särskild insats för att rekrytera nya studentgrupper, genom att vända sig till yrkesförberedande program i gymnasieskolan, främst hotell- och restaurangprogrammet.

Universitetet har påbörjat en satsning på att behålla kontakten med alumnerna, det vill säga de forna studenterna, så att ett ömsesidigt utbyte kan bli möjligt till nytta för utvecklingen av bland annat arbetet med mångfald och olika gruppers olika behov. Den första påtagliga insatsen är webbportalen *Alumni*.

Reell kompetens och alternativt urval

Antagning på andra grunder än betyg eller högskoleprovsresultat förekommer på Umeå universitet, men antalet antagna sökande är få. Antalet prövningar av reell kompetens är också få och har minskat under 2005. En förklaring till detta är enligt universitetet att det råder missuppfattningar bland de sökande om vad reell kompetens är, och att begreppet sällan tas upp i media och därför är mindre allmänt känt.

Det finns ett antal lokala urvalsgrunder vid Umeå universitet. En av dem är förtur för sökande från norrlandskommuner med låg utbildningsnivå, och den urvalsgrunden har tillämpats under 2006.

Uppföljning och utvärdering

Några systematiska insatser för uppföljning av insatser för breddad rekrytering eller kvarvaro och examination har inte genomförts hittills, men finns med i den verksamhet som planerats fram till och med 2008. Alumnuppföljningarna är viktiga i det sammanhanget.

Högskoleverkets bedömning

Utfall i förhållande till förutsättningar

Universitetet framhåller att hela "projekt Umeå universitet" från år 1965 och framåt i någon mening varit en enda stor verksamhet för breddad rekrytering till högre utbildning, eftersom den norrländska befolkningens utbildningsnivå traditionellt varit jämförelsevis låg. Visst har man också en andel nybörjare med arbetarbakgrund som klart överstiger riksgenomsnittet, men den är ändå mycket låg i förhållande till samma andel bland befolkningen i rekryteringsområdet.

Universitetets andel av studenter med utländsk bakgrund är också låg. I det avseendet har sannolikt befolkningssammansättningen i närområdet ett stort genomslag.

Hur man arbetat med breddad rekrytering

Umeå universitet hör till de lärosäten som betraktar nya grupper av studenter som en tillgång och konkurrensfördel. Universitetet har dessutom god insyn i vad bred rekrytering handlar om, inte bara dess problem utan också dess möjligheter. Följande är citerat från universitetets utvecklingsprogram.

En ökad mångfald kan innebära en bredare dialog, nya perspektiv och en kritisk granskning av konventioner. Vi ska därför mer aktivt inrikta rekryteringen på att öka mångfalden i syfte att stärka vår konkurrenskraft.

Det är naturligtvis en sådan inställning som är den i längden fruktbara – att satsa på åtgärder för breddad rekrytering inte för att man måste, utan för att det kan bidra till en positiv utveckling. Dessutom beskriver Umeå universitet att fördelarna med större social och etnisk bredd i studentpopulationen innebär en kvalitetsökning. I en grupp där studenterna har skiftande bakgrund berikas utbildningen av att olika erfarenheter, perspektiv och uppfattningar bryts mot varandra. En konstruktiv diskussion berikas av skillnader. Universitetet konstaterar att utbildning i heterogena grupper som regel kräver en betydligt större ansträngning från lärarnas sida, men sannolikt också är en alltmer nödvändig förutsättning för att uppnå hög kvalitet.

Umeå universitet har en medveten inställning och goda ambitioner, enligt formuleringarna i handlingsplanen för breddad rekrytering för åren 2005–2008. Kanske speciellt värt att lyfta fram är idén med tvärvetenskapliga baskurser, som bör kunna fungera som tydligare introduktion till vidare akademiska studier än kanske en enstaka kurs eller ett avgränsat ämnesprogram. Att en projektledare för breddad rekrytering har rekryterats kan dessutom innebära att arbetet ges en mer central ställning och drivs på internt.

De alumnpåföljningar som universitetet gör är en verksamhet som enligt Högskoleverkets synpunkt är viktig för en kontinuitet i rekryteringsarbetet, och värdefull för att identifiera behov av annorlunda verksamhet för att rekrytera underrepresenterade grupper.

Det fortsatta arbetet

I skrivelsen till Höskoleverket beskriver Umeå universitet uppgiften att öka andelen studenter med utländsk bakgrund som högt prioriterad. Samtidigt som Höskoleverket sympatiserar med denna prioritering vill vi påpeka vikten av att anlägga rimliga förväntningar på vad universitetet kan uppnå, givet att en mindre andel av befolkningen i Norrland har utländsk bakgrund än i resten av landet.

En utmaning och ett framtida utvecklingsmål som Höskoleverket ser är hur Umeå universitet ska nå fram till de boende i de av länets kommuner som har en låg övergång till högre utbildning, och visa att en universitetsutbildning är ett alternativ även för dem. Här behöver universitetet samla kunskap och förmodligen använda andra strategier än de inarbetade.